

Critics - Point

Μάντζαρος, Πετρίδης, Μιασκόφ-
σκυ & Μπερλιόζ: 4 άριστουργήμα-
τα πρωτακουόμενα παρ' ἡμῖν!

[Καὶ ὅμως, παρὰ τὸ Βύρωνα Φιδετζῆ στὸ
πόντιο, ἡ Φιλαρμονικὴ (μπάντα) τοῦ Δήμου
Ἀθηναίων τὰ παραμόρφωσεν ἀνατριχιαστικά!]

3/2020.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ

ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΙΔΕΩΔΕΣΤΕΡΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ πὺ ἀκούστηκαν
στὴν Ἀθήνα σὲ βάθος δεκαετιῶν, κατακρεουργήθηκε ἀγριότατα ἀπὸ τὴ
λεγομένη Φιλαρμονικὴ Ὀρχήστρα (ἐνστολή μπάντα) τοῦ Δήμου Ἀθηναί-
ων. Κατώτερη πάσης κριτικῆς ἢ ἐπικριτικῆς, μιὰ γέενα ἀιχμηροτάτων
ντεσιμπέλ, πολλαπλασιαζόμενης ἐντάσεως χάρη καὶ στὴ μικροσκοπικό-
τητα τῶν Ὀλυμπίων, μεταμόρφωσε σὲ παλαιοκινεζικὸ ἢ νεοϊσλαμικὸ βα-
σανιστήριο ἀκοῆς καὶ πνεύματος 4 ἑλληνικὰ καὶ ξένα ἄριστουργήματα
(Μάντζαρου, Πετρίδη, Μιασκόφσκυ καὶ Μπερλιόζ), πρωτακουόμενα ἐν
Ἑλλάδι. Οἱ ὀρυόμενες ὀμάδες πνευστῶν, ὅχι μόνον βοοῦσαν ὅτι δὲν ἦταν
σωστὰ τονισμένες («χορδισμένες» θά λέγαμε προκειμένου περὶ ἐγχόρδων)
ἀλλὰ καὶ καπάκωνων τελείως τὴν πάντοτε εὐπρεπέστατη, χάρη στὸ
διευθυντὴ της κ. Σταμάτη Μπερῆ. Χορωδία τοῦ Δ.Ἀθ. Πῶς ἀντεχεν
αὐτὸ τὸν ἡχητικὸ Ἀρμαγεδδῶνα πάνω στὸ πόντιο, ὁ ἀγαπητὸς Βύρων;

Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὴν ἀπόδοση τῆς ὀρχήστρας, ἀπὸ τὶς παρτιτούρες καταλάβαμε ὅτι εἶχαμε νὰ κάνουμε μὲ ἔργα ποικίλων μὲν ἀλλὰ πάντως μεγάλων διαμετρημάτων, πὺ ἀδημονούσαμε νὰ ξανακούσουμε πρὸς πνευματικὴν τέρψιν καὶ ἀνάτασιν καὶ ὄχι ἀπλῶς γιὰ νὰ τὰ ἐμπεδώσουμε. Ἐκθέτουμε λοιπὸν ἀπλῶς τὶ κατανοήσαμε ἀπὸ τὰ 4 ἔργα, κατὰ σειρὰν ἐκτελέσεως:

1. ΧΑΛΙΚΙΟΠΟΥΛΟΣ-MANTZAROS, ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1795-1872): Ὁ Σκοπός, γιὰ μεικτὴ χορωδία καὶ μπάντα, ποίημα Γεωργίου Παράσχου (1822-1886), πρωτοδημοσιευμένο στὸ Ἄστυ, 4 Ὀκτ. 1861: 15 τετράστιχα, ἀποτελούμενα ἀπὸ ἐναλλαγὴς 10συλλάβων καὶ 9συλλάβων στίχων). Ὁ ἐρευνητὴς Γ. Κωνσταντῆς, ἐντόπισε τὶς μισὲς σελίδες τοῦ χειρογράφου στὰ Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Μουσείου Μπενάκη, ὅπου ἔχουν κατατεθεῖ περίπου 80-85% τῶν σωζομένων χειρογράφων τοῦν συνθέτου καὶ τὸ «λανθάνον ὑπόλοιπο», ὅπως γράφει στὸ πρόγραμμα, σὲ κινηματογραφικὰ φίλμ, γυρισμένα φύρδην-μίγδην πρὸ τοῦ 1988 (προσθέτουμε ἐμεῖς) καὶ κατατεθειμένο στὸ «6ο ρολό (ἐλλ.: κινηματογραφικὸ κύλινδρο...) τῶν φίλμς στὸ Κ.Ε.Ι.Ν.Ε.»¹ καὶ ἔτσι τὸ ἔργο ὀλοκληρώθηκε. Ὅντως σημαντικότερο ἐρευνητικὸ ἐπίτευγμα! Πάντα κατὰ Κωνσταντῆ, «σύμφωνα μὲ σημείωση στὴν α' σελίδα τῆς παρτιτούρας» τὸ ἔργο, γράφτηκεν Ὀκτώβριον 1864. Τὸ κείμενον Παράσχου, ὅπου κάθε 4στιχο τελειώνει μὲ τὴν ἐπωδὸ *Τὶς εἶ;* μᾶς φαίνεται σήμερα τόσο χαρίεν ὅσο μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνα καθαρὰ πατριωτικὰ ποίημα πὺ δύο δίστιχά του ἀναφέρονται καὶ στὸ...ῶραϊο φύλο!

Τὸ ἔργο ἐπαναλήφθηκε στὸ τέλος τοῦ προγράμματος καὶ (γύρευε γιατί...) δυσκολευτήκαμε νὰ τὸ συσχετίσουμε μὲ τὴν πρώτη ἀκρόαση. Πάνω σὲ ἐμβατηριακοὺς ρυθμοὺς, ἀναπτύσσει περίτεχνες, εὐρηματικές, τυπικὰ μαντζαρικὲς μελωδικὲς καὶ πολυφωνικὲς ἀνελιξίσεις, φέρουσες τὰ «δακτυλικὰ ἀποτυπώματα» γραφῆς συνθέτου ἤκιστα τυχαίου. Τὸ ἔργο παίχθηκε σὲ ἐνορχηστρωτικὴν ἐπιμέλεια Δημήτρη Μίχα, πὺ (πάντα κατὰ τὸ πρόγραμμα) ἀντικατέστασε ἀχρηστευμένα ἢ δυσεύρετα ὄργανα ἐποχῆς (ποιὰ ἄραγε;) μὲ σύγχρονα. Ὁ νοῦς τῆς συντροφιάς μου πῆγε

¹ Ὁ διάβολος νὰ πάρει τὴν πρόσφατη ἐλληνικὴ μόδα τῶν ἀρκτικολέξων. Φτύσαμε αἶμα γιὰ νὰ ἀνακαλύψουμε ὅτι τὸ Κ.Ε.Ι.Ν.Ε. δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ πασίγνωστο Κέντρο Ἐρεῦνης Ἱστορίας Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν! Στὸ σχετικὸ πῖνακα ἀρκτικολέξων τοῦ ὑπολογιστοῦ μου, τὸ KEINE δὲν ὑπάρχει!

ἀμέσως στὸ σαξόφωνο πού ὁ ἐφευρέτης τους, Βέλγος **Antoine-Joseph Sax**, γνωστότερος ὡς **Adolphe Sax** (1814-1894), ἐφεῦρε μὲν τὸ 1842, ἀλλὰ ἔλαβε δίπλωμα εὐρεσιτεχνίας τὸ 1846—νά εἶχαν φθάσει στὴν Κέρκυρα τὸ 1864; Ἄγνωστον. Βέβαιον εἶναι ὅτι ἐπιθυμοῦμε νὰ ξανακούσουμε τὸ ἔργο ἀπὸ τὴ μοναδικὴ μπάντα τῆς (Παλαιᾶς) Φιλαρμονικῆς Ἑταιρείας Κερκύρας, ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Σπύρου Προσωπάρη...

2. ΠΕΤΡΙΔΗΣ, ΠΕΤΡΟΣ (1892-1977): *Εἰσαγωγή* (ὄχι... «οὐβερτούρα», ὅπως ἐξιτάλισεν ἀπαράδεικτα τὸν τίτλο ὁ συνθέτης), σὲ δύο (ἀκριβέστερα: τρία) θέματα (ἀχρονολόγητο, ὡς συνηθίζει ὁ συνθέτης· κατὰ Βύρωνα Φιδετζῆ, τέλη δεκαετίας 1930;). Τὰ θέματα εἶναι ἀπὸ τὴν πασίγνωστη συλλογὴ τοῦ γάλλου συνθέτου καὶ μουσικολόγου **Louis-Albert Bourgault-Ducoudray** (1840–1910) *Trente Mélodies Populaires de Grèce et d'Orient* (ἑλλ. *Τριάντα Λαϊκὲς Μελωδίαι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς*, ἔκδ. 1876): κατὰ σειρὰν τὰ ἀρ. 23, *Ποταμέ, τζάνεμ ποταμέ, ἀθηναϊκό*, ἀρ. 23 *Μὰ τί τὸ θέλει ἡ μάνα σου, σμυρναϊκό*, ἀρ. 22, ὅπου ὁ Πετρίδης πρόσθεσε, τὸ ἐπίσης σμυρναϊκὸ ἀρ. 20, *Τὰ ματάκια σου τὰ μαύρα. Ἀρχίζει ἀργὰ καὶ πιανίσσιμο*, τὸσο ὥστε σὲ κάποια σημεῖα δὲν ἀκουγόταν... Ἐδῶ ἀντιμετωπίζουμε ἓνα νεότατο συνθέτη, γεμάτο πλούσιους μουσικοὺς χυμούς, ἀπάγοντες σὲ εὐροα κορυφώματα, ἓνα συνθέτη πού ὀλοκληρώνει κομψότατα καὶ ἐλκυστικὰ τὴ μορφή, ὥστε νὰ θέλεις ἀμέσως νὰ ξανακούσεις τὸ ἔργο. Καμμία σχέση μὲ τὸν ἀσκητικὰ μονότονο, «πολυφωνικὸ» βυζαντινισμὸ τοῦ μεταγενέστερου ἀλλ' ὄχι καὶ ἀναγκαστικὰ ὠριμότερου Πετρίδη. Ἄθελά μου τὸν παραλλήλιστα μὲ τὸ Γιάννη Ἀνδρέου Παπαϊάννου (1910-1989) πού ὕστερα ἀπὸ 120 περίπου ὠραιότατες, ἰδιαίτερης μουσικῆς καὶ συνθετικῆς ἐκλεπτύνσεως, συνθέσεις, παρασύρθηκε ἀπὸ τίς ὑλακὲς τῶν σειρήνων τοῦ σειραϊσμοῦ καὶ ἔγραψε ἄλλα τόσα ἔργο, γιὰ τὸν κάλαθο ἀχρήστων..

3 ΜΙΑΣΚΟΦΣΚΥ, ΝΙΚΟΛΑΪ ΓΙΑΚΟΒΛΕΒΙΤΣ (Никολа́й Яковле-вич Мяско́вский, 1881-1950): *Συμφωνία* ἀρ. 19, μι ὕφ.μείζ., Ἰαν. 1939, γιὰ ὀρχήστρα πνευστῶν, ἀφιερωμένη στὴν 20ετία τῆς ἰδρύσεως τοῦ Κόκκινου Στρατοῦ, παγκ. α' ἔκτ. 22 Φεβρ. 1939, αἴθουσα Ὁδείου Μόσχας. 4 μέρη: I. *Mastoso-Allo giocoso*. II. *Moderato-Piu mosso*. III. *Andante* σὲ τριμερῆ μορφή A-B-A. IV *Poso maestoso-vivo*. Τρισανάθεμα στὸν ψυχροπολεμικὸ μακκαρθυσμὸ τυχοδιωκτῶν τῆς μουσικῆς (Καίητζ, Μπουλέζ, Στοκχάουζεν, Ξενάκη κ.ἄ.) πού σπαταλῶντας ἀμύθητα ποσὰ Εὐρωπαϊῶν καὶ Ἀμερικανῶν δορολογουμένων,

πολέμησαν με λύσσα κάθε πραγματική κι' ανθρώπινη μουσική προερχόμενη από τη Σοβιετική Ένωση. Έτσι ύστερα από 60 χρόνια κριτικής διαδρομής, ήταν πρώτη φορά που άκουγα στην Ελλάδα, έργο του πηγαίου μελωδιστού και φίνου ένορχηστρωτού Νικολάϊ Μιασκόφσκυ, που, μεταξύ άφησεν 27 ωραιότατες, κατά γενικήν όμολογία, συμφωνίες 3 συμφωνιέτες και 13 κουαρτάτα έγχορδων. Και μάλιστα όχι έργο για συμφωνικήν όρχήστρα αλλά για μπάντα. Έξ' αρχής διαπιστώσαμε θαυμάσιες έναλλαγές ένορχηστρώσεως, άγνωστες σε δυτικές μπάντες, τις διαφοροποιήσεις του μουσικού στοχασμού από θέμα σε θέμα και από μέρος σε μέρος, χαρήκαμε (όσο επέτρεπεν ή όρχήστρα) τὸ υπέροχο *Andante*. Έδῶ απλῶς καταγράφω τὸ έργο όπως τὸ άκουσα. Επιφυλάσσει να τὸ χαρῶ όπως αξίζει και να τὸ έμπεδώσει χάρη στο *You Tube*. Σημείωση: ὁ Μιασκόφσκυ χαρακτηρίστηκε Πατέρας τῆς Ρωσικῆς Συμφωνίας και τιμήθηκε πέντε φορές με τὸ Βραβείο Στάλιν, που φυσικά, δὲν έπαιρνε ὅποιος κι' ὅποιος!

4. ΜΠΕΡΛΙΟΖ, ΛΟΥΪ-ΕΚΤΟΡ (*Berlioz, Louis-Hector, 1803 – 1869*). *Μεγάλη Πένθιμη και Θριαμβευτική Συμφωνία*, για όρχήστρα πνευστών και μεικτή χορωδία, έργο 15, παγκ. α' έκτ. υπό τη διεύθυνση του συνθέτη, Παρίσι, 28 Ίουλ. 1840.

Άπο τὰ ελάχιστα με τὰ ὁποῖο πιστώνω εαυτὸν, εἶναι ὅτι παρακολοθησα και δὴ ἀπο τῆ νεοϋορκέζικη Μέτ, τὴν ὕπρακτη ὄπερά του Μπερλιόζ *Οἱ Τρῶες [Les Troyens*, παγκ. α. έκτ. ὄλου του έργου: 6 και 7 Δεκ. 1890, σε δύο βραδυές, Κάρλσρουη, Αὐλικὸ Θέατρο Μεγάλου Δουκός). Διάρκεια μουσικῆς μόνον: 4 ὥρες 45'. Προσθέστε και τὰ γελοιωδέστατα, ἀτελείωτα, διαλείμματα τῆς Μέτ. Ὅπως καταλάβατε, δὲν πολυσυμπαθῶ τὸ Γάλλο φλύαρο και φανφαρόνο συνθέτη (πλὴν τῶν 3 συμφωνιῶν του, τῆς *Φανταστικῆς*, του *Χαρολντ* στην *Ἰταλία* και του *Ρωμαῖος και Ἰουλιέττα*). Έτσι ἀμέλησα να ακούσω τὴν 4η... *Συμφωνία* του, τιτλοφούμενη: *Grande Symphonie funèbre et triomphale* [γαλλ. *Μεγάλη Συμφωνία Πένθιμη και Θριαμβευτική*]. Κάπου στο Διαδίκτυο διάβασα πὼς ὁ Μπερλιόζ δὲ συνέθετε μουσική (έτσι ἐξηγεῖται ἡ περιφρόνησή του στὴ μουσική δωματίου) παρὰ μόνον ὅταν ἐξασφάλιζε γερὴ παραγγελία: τὴν (ἐφεξῆς χάριν συντομίας) 4η *Συμφωνία*, συνέθεσε, ὕστερα ἀπο παραγγελία του τότε ὕπουργου τῶν Ἐσωτερικῶν *Charles de Rémusat* (1797-1875), διαπρεπὺς πολιτικὸ και φιλοσόφου. Ἀμοιβή: 10.000 φράγκα, ἐνῶ δεκαετίες ἀργότερα, οἱ ἐτήσιες ἀποδοχές

του περιφήμου Αμπρουάζ Τομα̃ [Ambroise Thomas, 1811-1896] διευθυντοῦ τοῦ παρισινοῦ *Conservatoire*, μόλις ἔφθαναν τὶς 8.000!

Ἡ παραγγελία, τιμοῦσε τὴ 10ῃ ἐπέτειο τῆς λεγομένης Ἰουλιανῆς Ἐπαναστάσεως πού τὸ 1830 ὀδήγησε στὴ λεγομένη Παλινόρθωση τῶν Βουρβόνων καὶ τὴν ἐνθρόνιση τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου. Καίτοι ἀντίθετος στὸ καθεστῶς, ὁ Μπερλιόζ δέχθηκε τὴν παραγγελία (τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα...), καὶ ἰσχυρίσθηκε ὅτι τὴν ξεπέταξε μέσα σὲ...40 ὥρες (ἀν εἶναι δυνατόν!!!) χρησιμοποιώντας ἄφθονο ὑλικὸ ἡμιτελῶν τοῦ ἔργου. Τὸ ἀ' μέρος, ὀφείλεται σὲ μιὰ Πένθιμη μουσικὴ εἰς μνήμην διασήμων ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας (1835, ἡμιτελής) καὶ τὸ β' σὲ μιὰν ἄρια ἀπὸ τὴν ἐπίσης ἡμιτελῆ του ὄπερα *Οἱ ἐλεύθεροι δικαστῆς* [γαλλ. *Les Francs-Juges*], ὅπου τὴ φωνὴ ἀντικατέστησε σόλο τρομπονιοῦ. Τέλος, τὸ κείμενο τοῦ τελικοῦ χορωδιακοῦ (ἐλλ. μτφρ. Μιρέλλα Σιμωτᾶ) ἦταν τοῦ φίλου τοῦ ποιητοῦ Antony Deschamps (1800-1869). Τὰ μέρη τοῦ ἔργου:

I. *Marche funèbre* [Πένθιμο Ἐμβατήριον], φα ἔλ.

II. *Oraison funèbre* [Ἐπικήδειος], σολ μείζ.

III. *Apothéose* [Ἀποθέωση], σι ὕφ. μείζ.

Ἡ Συμφωνία, πρωτοεκτελέσθηκε δημόσια, στὶς 28 Ἰουλ. 1840, ἀνάμεσα στὴν ὀχλαγωγία πληθῶν πού χάζευαν τὴ μετακομιδὴ τῶν ὀστῶν τῶν πεσόντων κατὰ τὴν Ἰουλιανὴ Ἐπανάσταση. Ὁ Βάγκνερ, τὴν ἄκουσε σὲ ἀναθεωρημένη μορφή (1 Φεβρ. 1842) στὴν παρισινὴ αἴθουσα *Vivienne* (1 Φεβρ. 1842) καὶ σὲ ἐπιστολὴ τοῦ στὸ Σοῦμαν, ἐκφραζόταν μὲ ἐνθουσιαστικότατα γι' αὐτὴν. Παρὰ τὸ χάλι τῆς ντόπιας μπάντας, τὸν δικαίωθηκε πέρα γιὰ πέρα. Καὶ παρὰ τὰ φάλτσα τῶν κόρνων, τὸ μέρος I. ἐπιβλήθηκε ἀμέσως ὡς ὅ,τι χαρακτήρισα «μέγιστη μουσικὴ» Στὸ μέρος II. τὸ σόλο τρομπονιοῦ (ἢ ἄρια τῆς ἡμιτελοῦς ὄπερας) ἀκουγόταν θλιβερότατα κατακερμετισμένο καὶ ἀσυνεχές. Καὶ στὸ μέρος III. ἡ ἐπὶ σκηνῆς μπάντα καπάκωνε ἀνελέητα τὴ χορωδία. Προσδοκοῦμε εὐπρεπέστερες προσεγγίσεις καὶ τῶν 4 ἔργων. Καὶ γιὰ τοὺς Μιασκόφσκυ καὶ Μπερλιόζ, δόξα νᾶχει τὸ *You Tube*. Γιὰ τοὺς Μάντζαρο καὶ Πετρίδη ὁμως; (Ὀλύμπια, Δημοτικὸ Μουσικὸ Θέατρο, 28 Ἰαν. 2020).

Λέξεις: 1316.

